

JEŹDZIEC (38) *sb m*

w *N* sg: -źdź- (9), -zdź- (4); w *przypadkach zależnych*: -źdźc- (8), -zdzc- (7), -zdc- (5), -źdzc- (3), -śc- (1), -jsc- (1).

Oba e jasne.

sg *N* jeździec (13). ◇ *G* jeźdźca (3). ◇ *D* jeźdźcowi (2). ◇ *A* jeźdźca (8). ◇ *I* jeźdźc(e)m (2). ◇ *L* jeźdźcu (1). ◇ *pl N* jeźdźcy (2). ◇ *G* jeźdźc(o)w (1). ◇ *D* jeźdźc(o)m (1). ◇ *A* jeźdźce (2). ◇ *I* jeźdźcy (1). ◇ *L* jeźdźcoch (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. Człowiek jeżdżący na koniu, uprawiający jazdę konną; *eques* *Mącz, Calag, Calep* (27) : Ale widałz v iędzcow gdy koń twardey gęby/ Mocno mu więc żelazy zalamuią zęby. *RejWiz* 29v; Przyaciel co rad fzydzi iefth podobien fthadnikowi/ kthory rze pod każdym iędzcem [*Equus ad admissarum sicut amicus subsannator, sub omni sessore hinniet*]. *BibRadz Eecli* 33/6; *BielKron* 18v; *Equitem excutere equus dicitur, Zrzucić z siebie yezdcá. Mącz* 339a, 338d; [*dworzanin*] musi być dobrym iezdcem/ musi koń znąc/ wieść gi pięknie *GórnDworz* E2v; *Wízakoż* znałem ia białęłowy [...] [*ktore umieją*] ná koń ochotnie wfiész/ dobrze nim toczyć/ nie naprzod żadnemu iezdzcowi nie dádzą *GórnDworz* X3, E3, Ff7v; *Calag* 395b; *KochFr* 79; *KochMRot* C; *Calep* 369b; *GrochKal* 25; *RybGęśli* Cv; *KlonWor* 51.

W porównaniach (3): A iáko ofstrogámi v dobrego iędzćá/ Ták tego fswowolnego trzebá ćwiczyc żrzebcá. *RejWiz* 89; [*rozum człowieczy*] kiedy fie ocknie/ iáko ow iędziec kthory dobremu koniewi wodzą potrzálnie/ wfzytko ciáło człowiecze wzrufzyc fie/ [...] musi *GórnDworz* Ff5v; *ZawJeft* 5.

W charakterystycznym połączeniu: dobry jeździec (3).

Szeregi: »ani jeździec, ani koń« (2): Prędko iechác gdzie trzebá/ nie popádnie fzkody/ Ani iędziec áni koń/ nie przedzierzy wody. *BielSat* L3v [*idem*] *BielSjem* 27.

»pieszy i jeździec« (1): Gdyż ty piefzego fztrofuiefz y iezdcá *Prot* E2.

W przeni (2) : A iędźcowi záfię co pożytecznieyfzego [*Quid item sessori commodius*]/ iedno twárdy munfztuk w gębę temu dziękiemu żwierzowi [*panowie wykorzystujący przywileje wolności*] wpráwiwfzy/ powrácác go wedle fwoiey woli? *ModrzBaz* 71v; A wđdam tu ksiádz POWODOWSKI zacny y vczony/ Ia nie mogę rzec ináčzey/ zły iędziec z tey ftrony. Przetoż mu oto BESTYA nagłówek y wodze Do wędzidlá tu połyła/ by nie hałał w drodze *CzechEp ktv*.

a. *O jeźdźcu apokaliptycznym* (3) : O frogifz to iezdziec powftał z dopufzczenia Páńfkiego/ ták iáko tu fłyfzyfz/ iz mu iefł daná moc áby podniofł pokoy ná ziemi/ ná tym koniu cífáwym/ ktora fierć iefł podobna ku ogniewi zápaláiacemu/ y s tym oftrym mieczem fwoim. *RejAp* 57, 57v, 58v.

2. *Ryecz konny, żołnierz formacji konnej; eques* *Vulg, Modrz; sessor* *Modrz* (11) : A wflyfłtkie miáfłteczká kthore kniemu przyfłufzáły/ á beły bez muru/ obmuował: ták że y miáfłteczká wozom/ y miáfłtá iezdcom y co mu fie kolwie lubiło budowác w Ieruzálem/ y ná Libanie/ y we wflyfłtkiey ziemi *Krolefłtwá* fwego. *Leop 3.Reg* 9/19, *2.Mach* 12/35.

Wyrażenie: »jeździec konny« (1): Y będą iáko moczowie depcący do błótá vlicznego (nieprzyaciól) w bitwie/ bo walczyć będą/ poniewáz Iehowá z nimi/ á záfłtydzą fię iezdzczy konni [*aseensores equorum*], *BudBib Zach* 10/5.

Szereg: »(nie tylko, tak) koń i (takież, jako, ale i) jeździec« = *equus et ascensor Vulg, PolAnt; cum in equis, tum in equitibus, non equi tantum sed sessores etiam Modrz (3)*: bowim chwalebnie wielmożny ieft/ koniá y iezdzcá ie⁸⁰ zrzucił w morze czyrwone [*Vulg Ex 15/21*] *BielKron 31, 92v; BudBib Ex 15/21; Y zaś támże/ Koniá y ieśdzcá wrzucił do morzá. Mowi iáko o koniu iednym/ y o ieśdzcú iednym / iákoby iedenże koń y ieden też ieśdziec był w onym woyłzcze Fáraónowym CzechRozm 17; ModrzBaz 110 [2 r.]*;

Synonim: 1., 2. *konny*.

Cf [**JEZDAK**], **JEZDNY**, **JEŹDŹCA**

TK